

eleuemur illi soli plenissime fidentes, & charitate inflammati illi soli haerentes. Summo igitur patri, à quo omnis prouidentia in caelo & in terra, gloriam & honorem, & gratiarum actionem, per dominum nostrum filium eius in spiritu sancto tribuamus, in omnia secula seculorum. Amen.

CAPVT SEPTIMUM.

Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite cōdemnare, & 61
 nō cōdemabimini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudi-
 cabimini: & in qua mēsurā mēsi fueritis, remetietur uobis.
 Quid autē uides festucā in oculo fratris tui, & trabē in oculo
 tuo nō uides? Aut quomodo dices fratri tuo, frater sine,
 5 eiiciā festucā de oculo tuo: et ecce trabs est in oculo tuo. Hypocrita eiice pri-
 mū trabem de oculo tuo, & tunc uidebis eiicere festucā de oculo fratris tui.
 ¶ Nolite dare sanctum canibus, neq; mittatis margaritas uestras ante por- 62
 cos: ne forte cōculcent eas pedibus suis, & cōuersi dirūpant uos. ¶ Petite 63
 10 & dabitur uobis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis. Omnis
 enim qui petit accipit, & qui quærit iuenit, & pulsanti aperietur. Aut quis
 est ex uobis homo, quē si petierit filius suus panē, nūquid lapidē porriget
 ei? Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei? Si ergo uos cum
 sitis mali, nostis bona data dare filiis uestris, quāto magis pater uester, qui
 15 in cœlis est, dabit bona petentibus se? ¶ Omnia ergo quæcūque uultis ut 64
 faciāt uobis homines, & uos facite illis. Hæc est enī lex, & prophetæ. ¶ In 65
 trate per angustam portam: quia lata porta et spacioſa uia est, quæ ducit ad
 perditionem, & multi sunt qui intrant per eam. Quām angusta porta & ar-
 20 cta uia est, quæ ducit ad uitam, & pauci sunt qui inueniunt eam? ¶ Atten- 66
 dite à falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinse-
 cus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid
 colligūt de spinis uuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus
 bonos facit: mala autem arbor, malos fructus facit. Non potest arbor bo-
 na, malos fructus facere: neq; arbor mala, bonos fructus facere. ¶ Omnis 67
 25 arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignē mittetur. Igitur
 ex fructibus eorum cognoscetis eos. ¶ Non omnis qui dicit mihi domine 68
 domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit uoluntatem patris mei,
 qui in cœlis est, ipse intrabit in regnū cœlorū. Multi dicent mihi in illa die:
 30 domine domine, nōne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo
 dæmonia eiecimus: & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? tunc confi-
 tebor illis, quia nunquam noui uos. Discedite à me omnes qui operamini
 iniquitatem. ¶ Omnis ergo qui audit uerba mea hæc, & facit ea, assimila- 69
 bitur uiro sapienti, qui ædificauit domum suam supra petram: & descendit
 pluuia, & uenerūt flumina, & flauerunt uenti, & irruerūt in domum illam,
 35 & non cecidit: fundata enim erat supra petram. ¶ Et omnis qui audit uer- 70
 ba mea hæc, & nō facit ea, similis erit uiro stulto, qui ædificauit domum su-
 am super arenā: & descendit pluuia, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti,

71 & irruerūt iu domū illā, & cecidit, & fuit ruina eius magna. ¶ Et factū ē cū cōsummasset IESVS uerba hæc, admirabātur turbæ sup doctrina eius: erat enim docens eos sicut potestātē habēs, & nō sicut scribæ eorū & pharisæi. 40

ANNOTATIONES BREVES XIX. CIRCA LITERAM CAP. VII.

1	& non iudicabimini	5	fratri tuo,	31	à me
	ἵνα μὴ κριθῆτε		- frater		- omnes
	ut non iudicemini	16	homines,	32	uerba
1	iudicabimini,		* οὕτως		τοὺς λόγους
	- nolite condēnare, et		sic		& infra.
	nō cōdemnabimini.	18	Quām angusta	32	assimilabitur
2	iudicaueritis		τί σενῶ		ἁμοιωσῶ αὐτοῦ
	κρινετε	23	mala		assimilabo eum
	præfens		σαπρῶν	33	sapienti
3	menſi fueritis		marcida		φρονίμου
	μετρεῖτε		& infra.		prudenti
	præfens	25	excidetur	36	similis erit
3	remetiētur		mittetur		ἁμοιωθήσεται
	μετρηθήσεται		ἐκκόπηται		assimilabitur
	menſurabitur		βάλλεται	39	admirabantur
	passuum		præſentia		ἐξεπλήσωντο
5	non uides?	28	qui in cœlis est,	40	obſtupeſcebant
	οὐ κατανοεῖς;		- ipſe intrabit in		scribæ
	non conſyderas?		regnum cœlorum.		- eorum & phariſæi.

COMMENTARIUS IN CAPVT SEPTIMUM.

Vi nihil euenire putat, nisi aut uolente prouidētia, aut permittēte, haud facile iudicat, condēnat' ue, et maxime in ijs, quæ manifeste nō sunt contra diuina mandata: quod si iudicet, non personas, sed facta, mala esse iudicat: cum neque etiam hæc priuati iudicare & condemnare debeat, sed ij quibus ipsa iudicādi aut condemnandi potestas publice delegata est, qui profectio non suum, sed dei iudicium faciunt, legisq; condemnationē exercent, quæadmodum Iosaphat asserit in Paralipomenis: Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis iudiciū, sed domini. Priuata ergo & præsumpta iudicia, & temerarias aliarū personarū cōdemnationes prohibet dominus, cum subdente Matthæo, ait, ¶ Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non cōdemnabimini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua mēſura menſi fueritis, remetietur uobis. Quid autem uides festucam in oculo fratris tui, & trabē in oculo tuo non uides? Aut quomodo dicis fratri tuo, frater sine, eijciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo? Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc uidebis eijcere festucam de oculo fratris tui. ¶ Cur ipsi fratrem iudicamus, cur condemnamus eum: quorum nequaquam interest iudicare & condemnare, sed dei, & eorum quibus ipse facultatem dedit? Nosse enim debemus, quæcunque fecerimus alijs, eadem nobis quoque deum esse facturum: nam si miserti fuerimus aliorum, & deus miserabitur nostri: si uero inclementes fuerimus alijs, & ipse sua nos priuabit clementia. Quare si iudicauerimus aliorū conscientias, aut condemnauerimus, & ipse nostras iudicabit & cōdemnabit, nisi eidē legitima expiatione legis suæ satisfecerimus: multorum enim sumus conscij omnes. Et cur etiam attendis in fratre leue quippiam quod reprehēdas aut dānes: in te autē ipso graue delictum non attēdis? Nōne qui sic alienorū non dictorum modo, aut factorū explorator est & cēlor, sed etiā personarum: seipsum simulat iustum, cum fictor sit & hypocrita? Et quomodo insuper perspicere possit

2. Paral. 19.

61

possit ad iudicandam alienam conscientiam, quisquis propriam habeat grauiore culpa excaecatam: Qui ergo alios iudicaturi sunt, pura conscientia sint necesse est, ut sincere uidentes nihil habeant quod iudiciū impedire possit. quod facere nō debēt, nisi superioris autoritate freti, aut certē fraterna charitate directiōis gratia permoti: nam à priuata temeraria que censura alienae uitae, in totum abstinendum est. Festuca, leue delictum. Trabs, graue. Oculus, conscientia. Frater, proximus, quicumque fidelis. Qui tamen alios iudicare, corrigere, emendare, & possunt & debent, homines spirituales sint oportet, diuinæ lucis, diuinorum que munerum participes, & sacram rerum nacti intelligentiam. Veruntamen has mysticas, sacras que rerum intelligentias, hæc spiritualia sensa, & tales desuper infusiones, inuidis & impuris hominibus referare non debent: quod hic per Matthæum subnectit dominus, dicens. ¶ Nolite
 62
 sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas uestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & canes conuersi dirumpant uos. ¶ Sanctum, mystica dona. Canes, maleuoli & inuidi. Margaritæ, intelligentiæ spiritus. Porci, carnales, impuri & immundi. Dare, mittere, pandere, communicare, nam cum hæc communicantur inuidis, liuore perciti insurgunt in eos qui communicant, & nituntur illos omni malo afficere: hoc enim est eos dirumpere & discerpere. Cum uero impuris, & hi quoque continuo illa suis spurcitijs inquinant & prophanant: & hoc est, pedibus suis conculcare. Proinde, de his altissimis mysterijs diuinus Dionysius ad Timotheum loquens, dicebat: Tu autem o fili, iuxta quod sancit nostra p̄ssima & sacros
 Cael. Hic. 2.
 sancta traditio, & ipse quæ sancte dicuntur, congrua suscipe pietate, ac diuina discendo diuinus efficere: & sancta mentis recessibus condens, ea ut eximia & coniungendi nos deo uim habentia singularem, à prophana multitudine inuiolata custodi: nefas enim est, ut sacra testantur eloquia, spiritualium margaritarum purissimum illum ac permixtionis ignarum, perlucidumq; decorem, & ornatum totius uenustatis autorem, in porcos abijcere. Sed hæc sancta & sublimia quo pacto spirituales sibi cōparare ualeant, insinuat in hoc Matthæi Euangelio dominus, cum dicit. ¶ Petite & dabi
 63
 tur uobis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis. Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. Aut quis est ex uobis homo, quē si petierit filius suus panē, nunquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, nūquid serpentem porriget ei? Si ergo uos cum sitis mali, nostis bona data dare filijs uestris: quāto magis pater uester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se? ¶ Quidā quærendo à deo, hæc diuina munera assequuntur. Si quis (inquit scriptura) indiget sapientia, postulet à deo, qui dat omnibus affluenter, & non impropere. Quidam uestigando, & maxime in amplissimo illo sacrarum scripturarum campo discursando, has sanctas intelligentias, uerum solidumq; animæ paltum, comperiunt. Alij contemplatione & oratione pulsando, usque ad diuinum conclaue perueniunt, & eis aperitur, & uident & audiunt arcana ineffabilia. Scio (inquit Paulus) hominē in CHRISTO, ante
 Iacob. 1.
 2. Corin. 12.
 annos quatuordecim, siue in corpore, siue extra corpus nescio, deus scit: raptum huiusmodi usque ad tertium cœlum. & subdit: Et audiuit arcana uerba, quæ nō licet homini loqui. Et quis est qui si oratione à deo petierit mentis alimoniam, spiritualesq; cibum, diffidat illum sibi ab eo dari, qui pater est spirituum, & absolute omnium optimus pater: cum patres corporum, etsi mali sint, petentibus tamen à se corporale alimoniam, nunquā præbeant oppositum? Nam multo magis deus bona, spiritualiaq; dona largiet. Quare si diuina assecutus sis, si quis te roget, & precibus pulset, & hæc quæ ne deneges ei alimoniam, id est mentis ambrosiam, uitæq; pabulum. Alioquin & petenti tibi denegaturus est dominus. Proinde per Matthæum dat nobis dominus
 64
 uniuersalem doctrinam, legem ac regulam, dicens. ¶ Omnia ergo quæcunq; uultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis: hæc est enim lex & prophetæ. ¶ Facienda non sunt alijs quæ nollemus nobis fieri, non solum ab hominibus,

sed etiam à deo. nam dictum est: In qua mensura mensi fueritis, remetietur uobis. Et quis remetiens: Deus, qui iustus est in uindicandis malis, & misericors in repēdendis bonis. At nunquā uellemus homines nobis malū quodcuncq; aut corporale, aut spirituale inferre: neq; ergo alijs unquā malū inferamus quodcuncq;. Et qui hāc implet regulā, legē implet & prophetas. nam uult ab alijs diligi, ergo alios diligit: nō uult sibi furtum fieri, ergo neq; furtum alijs facit. Non uult occidi, ergo neq; occidit. Nō uult sua concupisci, ergo neq; concupiscit aliena. Et hęc uoluntas ad proximum ordinata est, sed & eā erige: & quæ nolles à deo tibi fieri, ea ne in deū feceris. Noles autē inhonorari, noli ergo inhonorare deū: sed eum pro uiribus, imò etiā supra uires, honora. Nolles te odio haberi, noli ergo odire ipsum: sed eum supra omnia dilige. Nolles ferus, crudelis, iniustusq; existimari: senti ergo de deo in omni bonitate, super omnē benignitatem, clementiā, iustitiam, & sic in cæteris. Quod si deum, omnium istorum regulam facis, hęc est ordinata ad deū uolūtas. Et hęc regula uniuersam legem ambit & prophetas. Verum ea quæ à domino expressa est, ex nobis ipsis, qui nobis notissimi sumus, sumitur, & surgere docet ad ueritatē: & adhuc imperfectorum est, qui se agendorum regulam faciunt: perfectorum autem & spiritu consummatorū ueritas regula est, non uestigium, qui deum attendentes, omnem iustitiam suam faciūt, quia deus est totius iustitiæ bonitatisq; ueritas. At uero siue deum spectātes, quod est perfectorum: siue nos ipsos, quod est incipientium, hanc regulam impleamus, per angustam intramus portā: huius siquidem obseruatio, angusta porta dicitur. Quapropter

65 » ut referat nobis Matthæus, subdit dominus. ¶ Intrate per angustam portam: quia
 » lata porta & spaciofa uia est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant per
 » eam. Quam angusta porta & arcta uia est, quæ ducit ad uitā, & pauci sunt qui inueni
 » unt eam? ¶ Angusta porta (ut dictū est) huius regulæ: Omnia quæcūq; uultis, ut fa
 » ciant uobis homines, & uos facite illis, obseruatio est. Via stricta, uia spiritus, Euange
 » lij ingressio. Lata porta, illius regulæ solutio, cū scilicet homines, quæ nollēt sibi fieri,
 » alijs faciūt. Spaciofa uia, uia carnis, & secundū mundum incessio. Illam & illam intrare
 » & inuenire, est prædictam regulā obseruare, & secundū Euangeliū ambulare. In hanc & hanc intrare, est eam regulam uiolare, & secundū mundū incedere. Vita,
 » uita æterna. Perditio, mors æterna. Porrò angusta & arcta, siue stricta uia illa dicitur,
 » quia pauci incedunt per eam: pauci enim per Euangeliū incedūt: pauci per CHRIS
 » TVM, qui uia ipsa est. hęc contrā, lata & spaciofa, quia multi ambulant per eā: multi
 » enim per carnē ambulant, multi per mundū, qui uia spaciofa est. Illa ducit ad uitā, &
 » eam quidem æternā: hęc ad perditionē atq; mortē, & eam quidē sempiternā. Illa por
 » ta, naturalis iustitia est: hęc, cōtra naturā iura iniustitia. Illa uia, concupiscentiarū mor
 » tificatio est: hęc, exuscitatio & uiuificatio. Cæterum ex illa regula proximū respiciēte,
 » ad eam progredimur, quæ deū respicit, & quæ per aditū perfectæ imitationis docet
 » ingredi: quæ & angustior est, quia pauciores inueniūt eam, ingrediūtq; per ipsam. At siue hanc quæ deū respicit, siue illā quæ proximū, homines inueniant, dei donum
 » est: sed hęc maius donū ac diuinius: illa minus & naturale, aut certè naturæ uicinius. Cō
 » tendamus igitur, si possumus, magis esse perfecti, sicut pater noster cœlestis perfe
 » ctus est, & angustiorē immo angustissimū sequi callem: qui si attritu pauciorū angu
 » stus est & arctus, charitate tamē latissimus est & spaciosissimus. Sunt autē qui emen
 » tiuntur se per angustam uiam incedere, sanctimoniā foris simulantes: animo autem
 » latissimum deuiū intrantes, nullum non facinus admittunt, modo suam uelare possint
 » malitiā, quos summopere (interprete Matthæo) cauendos hortatur dominus,
 » 66 » dicens. ¶ Attendite à falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimētis ouiu: intrin
 » secus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorū cognoscetis eos. Nunquid colligunt
 » de spinis uuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit: ma
 » la autem arbor, malos fructus facit. Non potest arbor bona malos fructus facere,
 » neque

neq; arbor mala bonos fructus facere. ¶ Falsi prophetæ, hypocritæ, sanctimoniarum uitæ simulators. Vestimenta ouium, exterior simplicitas. Lupi rapaces, noxiæ cupiditates. Fructus, opera. Spinæ & tribuli, malæ concupiscentiæ. Vua & ficus, bona doctrina, & bona opera. Arbor bona, bonus homo, bonum cor, bona uoluntas. Arbor mala, malus homo, malum cor, mala uoluntas. Hi hypocritæ, à uiris spiritualibus facile cognoscuntur ex operibus ipsis. Nam ex spinis & tribulis, id est ex concupiscentiis auaritiæ & rapinæ, & alijs noxijs cupiditatibus, non possunt bona opera prouenire: ut potari sitientes, ac fluentis sacre doctrinæ irrigari, quod est uuas colligere: & famelicos pasci, solidumq; cibum scripturæ diuinæ recipere, quod est colligere ficus. Quapropter opera eorum sunt, terrena congregare, & clam rapere, ac uoluptatibus indulgere. At contra qui per angustam in ueritate gradiuntur uiam, non possunt nisi bona docere, nisi bona opera facere. Quid enim uitis faciat, nisi uuas: & ficus: nisi ficus? Quid bonæ uoluntates, sanctæq; desideria, nisi bona & omnis uirtutis opus ac gratia? Cæterum quis eos qui sic per latam incedunt uiam, maneat finis, ipsis & omnibus per Matthæum declarat dominus, dicens. ¶ Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. ¶ Ex opposito sequitur, quod nulla arbor, quæ facit fructum bonum, abscindetur ut in ignem mittatur & intereat, sed potius de terra morientium transferetur in terram uiuentium, ut fructum afferat sempiternum. At omnis arbor quæ non facit fructum bonum, sed malum profert fructum, abscindetur ut intereat: & in supplicium mittetur æternum, ut nullum amplius fructum afferat. Ut autem arbor mala è fructu cognoscitur malo, ita mali quoq; homines, siue hypocritæ sint, falsiue prophetæ, siue manifeste mali, id est nullatenus malitiam suam dissimulantes, ex operibus cognoscuntur malis. Nequaquam tamen siue hos, siue illos protinus iudicare, aut condemnare debemus: tamen manifeste cognoscamus opera eorum esse mala: quin potius ipsorum commiserendum est, precandumq; ut deus ipsos misericorditer respiciat, & sic eos conuertat, ut resipiscant ad poenitentiam: quemadmodum & deum cupimus nostri misereri, & nos ad bonum conuertere. Forsitan enim deus, qui uere misericors est, dabit illis poenitentiam ad cognoscendam ueritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, nam si se emundauerint ab operibus mortuis, erunt (ut diuinus ait Paulus) uas in honorem sanctificationis, & utile domino ad omne opus bonum paratum. Ergo opera cognoscere debemus, ut uitemus mala, & amplectamur bona, non ut personas iudicemus ac damnemus. Iudicabit enim omnes deus, & ipseus est iudicium & condemnatio. Proinde prodente Matthæo, subdit. ¶ Non omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum celorum: sed qui facit uoluntatem patris mei, qui in celis est, ipse intrabit in regnum celorum. Multi dicent mihi in illa die: domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui uos. Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. ¶ Qui dicunt domine domine, & non intrant in regnum celorum, sunt qui se nosse deum uerbis confitentur, factis autem pernegant: nimirum similes seruis improbis, qui confitentes quidem & agnoscentes dominos suos, sed eorum quæ illi uolunt nihil facientes, beneficia libertatemq; ab eisdem petunt. Ideoque ut hi à libertate excluduntur, & merito quidem, sic & illi quoque à regno celorum. Et contra, ut serui confitentes dominos suos, & uoluntatem eorum facientes, gratiam consequuntur libertatis, & hoc bonitate dominorum: ita etiam qui deum confitentes agnoscentesq; uoluntatem eius faciunt, intrabunt in regnum celorum: non presentis tantum, sed futuri quoque seculi, donati perpetua libertate, & gaudio perenni: quia libertas & gratia domini sui, est gaudium sempiternum. Sed & horum, dei est in salutem iudicium, qui in die iudicij malos seruos condemnabit, dicens eis: Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.

67

2. Timo. 2.

68

Discedite à me, abite à me. Quod in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Quare: quia nō fecistis uoluntatē patris mei, dei uestri, qui in coelis est, quem nihilominus confitebamini & agnoscebatis dominum, Et si prophetarunt, dæmonia eiecerunt, & multas uirtutes in nomine eius operati sunt, hoc est (si id in parabola intelligendum sit, quia dominus loquitur, non Euangelista) si prædicauerūt & exhortati sunt, si multos à peccatis resipiscere fecerunt, si in nomine eius plurima beneficia alijs contulerunt: non tamen donis illis ad uoluntatem domini sui, sed ad suam ipsorum usi sunt: aut illa habentes, à peccatis non temperauerunt: perinde ac mali serui, qui rebus dominorum suorum non ad illorum, sed ad suam ipsorum utuntur, aut potius abutuntur uoluntatē. Quare ut dura istis sententia ea est, qua audiunt se repellī à dominis suis, neque amplius adscribi numero seruorum: ita durissima illis ea erit, qua dicitur à domino dominorum, nūquam noui uos, & discedite à me. A quo non nosci, est reprobari & libro uitæ nō inscribi: & à quo discedere, est in gehennam æternam mitti. Hactenus de malis seruis, quibus etiam dominus magna & insignia commisit dona, ad bene beateq; uiuendum & utendum: sed peruerse & uixerunt & eis dem usi sunt. Nunc de bonis & fidelibus seruis aperiente Matthæo subdit dominus,

69 " **¶** Omnis ergo qui audit uerba mea hæc, & facit ea, assimilabitur uiro sapienti, qui ædificauit domum suam supra petram, & descendit pluuia, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & irruerunt in domum illam, & nō cecidit: fundata enim erat supra petram. **¶** Audire uerba CHRISTI, est ea in corda recipere. Facere illa, est ea opere adimplere. Vir sapiēs, imitator CHRISTI, uir uerè spiritualis. Domus, anima. Petra, CHRISTVS sermoq; eius. Pluuia, minores mundi tentationes. Flumina, maiores. Venti, tentationes diaboli, & fortissimæ suggestiones. Fundamētum, uerbum dei, CHRISTVS dominus. Ergo qui uult ædificare in hoc mūdo animam suam, templum dei, uerba Euangelica in cor suum admittat. Ea factis impleat. Imitetur CHRISTVM. Omnia sua opera in eū iactet, & propter ipsum faciat. Nō honoribus, nō diuitijs mundi, non denique uoluptatibus ullis, sed solo CHRISTO moueatur ad operandum. Nullis cedat rētationum turbinibus, & malignarum suggestionum quantumlibet fortium insultibus: & erit templū dei firmissimum, super Christum firmissimā petram ædificatum. Huic quoq; paratū est regnū coeleste, ubi diuini ædificij reuelatū est fundamētum. Sunt autē qui tamen uerba dei in cor suū admittant, id est intelligant, nō tamē faciunt ea: quibus uero hi similes sint, adducit Matthæus dominū

70 " id aperientē, ac dicentē. **¶** Et omnis qui audit uerba mea hæc, & non facit ea, similis erit uiro stulto, qui ædificauit domū suam super arenam, & descendit pluuia, & uenerunt flumina, & flauerūt uenti, & irruerunt in domū illā, & cecidit, & fuit ruina eius magna. **¶** Vir stultus, uir diaboli imitator. Arena, aliud à CHRISTO fundamentū. Casus, mors, interitus, Ruina magna, præcipitatio ad inferos. Ergo qui intelligit mādata dei, & nō facit ea, uir est dissimilis CHRISTO, & similis diabolo, qui primus cū uoluntatē dei intelligeret, illam non fecit. Et qui ædificat animam suam super se, opera sua & seipsum respiciēdo, & illa propter se faciendo, & propter opes, honores, uoluptates, super arenam ædificat. Omnibus tentationibus patet. Minores sentit. Maioribus cōcutitur. Et demum impetu malignorum uictus morte cadit, & in profundissimū æterni supplicij barathrū corruit. Et hæc est ruina, qua nulla formidabilior, nulla potest esse maior. Atque hic illius admirabilis & diuinitate plenissimi sermonis domini in monte habiti finis: quem discipuli, id est spirituales & perfecti: in monte, hoc est altiore intelligentia: & turbæ, id est rudes & nondum spiritu consummati: in planitie, id est inferiore intelligentia capere debent. Illi, ad perfectionem & consummationem: isti primum ad illuminationem, & subinde ad purgationē. Cæterum illi glorificare debent deū: isti bonitatem dei in admirabili, potentū & uiuifica doctrina eius admirari.

admirari. Quod audito hoc sermone fecerunt turbæ, dicente Euangelista Matthæo:
 ¶ Et factū est cum cōsummasset IESVS uerba hæc, admirabantur turbæ super do- 71
 ctrina eius. Erat enim docens eos sicut potestatem habēs, & non sicut scribæ & phar-
 isæi. ¶ Merito turbæ, & qui aduenerant populi, diuinū admirabantur sermonē, ut
 oculi insolitam lucē, & aures nunquā prius auditā harmoniam. Adaugebat autē ad-
 mirationē doctrinæ, uirtus miraculorū, & potestas, qua uerbo poterat omnia, et mor-
 bos curare, & dæmones expellere, ut ipsi nouerāt. Quia scribæ & pharisæi, quamuis
 eos docerēt: nullā tamē diuinorum operū potestatem habebāt, qua dictorū suorum
 fidē astruerent: nihil enim isti poterāt. At ille uel solo uerbo poterat omnia. Nec mirū
 cum de eo scriptū esset: Dominus iudicabit fines terræ, & dabit imperiū regi suo, & 1. Reg. 2.
 sublimabit cornu CHRISTI sui. Hoc imperiū designat illam mirificā potestātē. Et
 alibi: Et stabit, & pascet in fortitudine domini, in sublimitate nominis dei sui. Quid est Mich. 5.
 ia fortitudine domini, in sublimitate nominis dei sui, nisi in potestate & excellētia no-
 minis cœlestis patris sui, in cuius nomine uenerat, & se uenisse potestate, uirtuti-
 bus & signis testabatur? Ergo eius qui sic in potestate, ut etiam possit omnia, docet,
 doctrinam recipiētes, & receptam, siue altiori, siue humiliori captu adimplentes: de-
 mus æterno patri misericordiarū, qui nos & corda nostra per filiū suum & spiritum
 sanctum, ad tam uitalem doctrinam illuminauit, & ad tam sublimem intelligentiam
 subuexit, cōfessionē: & pro uirili, imò supra uires nostras spiritu eius in nobis operan-
 te, gloriam, & honorem, & gratiarum actionem, in secula seculorum, Amen.

C A P V T O C T A V V M.

¶ Vm autē descendisset de monte, secuta sunt eū turbæ mul- 72
 tæ: & ecce leprosus ueniens, adorabat eum, dicens: Domi-
 ne, si uis, potes me mundare. Et extendens IESVS manū,
 tetigit eum, dicens: Volo. Mundare. Et confestim munda-
 ta est lepra eius. Et ait illi IESVS: Vide nemini dixeris,
 sed uade, ostēde te sacerdoti, & offer munus tuum, quod præcepit Moyses
 in testimonium illis. ¶ Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad 73
 eum centurio, rogās eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo pa-
 ralyticus, & male torquetur. Et ait illi IESVS: Ego ueniam, & curabo eū.
 10 Et respondens centurio, ait: Domine, nō sum dignus ut intres sub tectum
 meum, sed tantum dic uerbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo
 sum sub potestate constitutus, habēs sub me milites, & dico huic, uade, &
 uadit: & alio, ueni, & uenit: & seruo meo, fac hoc, & facit. Audiēs autē IE-
 svs miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico uobis: Nō inueni tant
 15 tam fidem in Israēl. Dico autē uobis, quod multi ab orientē & occidēte ue-
 nient, & recumbēt cum Abraham & Isaac & Iacob in regno cœlorum: filiū
 autem regni eiicientur in tenebras exteriores. Ibi erit fletus & stridor den-
 tium. Et dixit IESVS centurioni: Vade, & sicut credidisti, fiat tibi. Et sa-
 natus est puer ex illa hora. ¶ Et cum uenisset IESVS in domum Petri, ui- 74
 20 dit socrum eius iacentem & febricitantem, & tetigit manum eius, & dimisit
 eam febris, & surrexit & ministrabat eis. ¶ Vespere autē factō, obtulerunt 75
 ei multos dæmonia habētes, & eiiciebat spiritus uerbo, & omnes male ha-